
Оригинални научни чланак

СОКОЛСКИ ПОКРЕТ У ВОЈВОДИНИ ОД 1869 ДО 1945. ГОДИНЕ

Велимир Шешум¹ и Зоран Милошевић¹

¹ Факултет спорта и физичког васпитања, Универзитет у Новом Саду

УДК 796.03(497.113)“1869-1945“

САЖЕТАК

У уводном делу рада износе се Основни појмови у соколству, ради адекватнијег презентирања истраживаних појмова и догађаја, како би се избегле одређене нејасноће и непрецизности које су карактерисали соколски покрет у Војводини, од 1869. до 1945. године. Потом, проучена је историјска проблематика соколског покрета у Војводини а затим је и представљена, најпре као делу Аустроугарске од 1869 до 1918., потом као делу Србије, Краљевине СХС од 1918. до 1929. и на крају Краљевине Југославије од 1929. до 1945.

Предмет истраживања у овом раду је истраживање организационих форми Соколског покрета по жупама и друштвима у Војводини у периоду од 1869-1945. година, са свим својим карактеристикама (концепцијом рада, организација соколских друштава и жупа, систем телесних вежби и методика телесног вежбања, такмичења, јавни наступи, манифестације и утакмице), као саставног дела историје физичке културе у Србији. *Циљ истраживања* би, дакле, био да се овако сублимира историјска грађа представи широј стручној јавности као део историје физичке културе у Србији, област Војводине. У раду је коришћен *Историјски метод*.

У *резултатима рада* су представљени у форми завршних разматрања или констатација, сви добијени резултати обједињени према компонентама примењеног теоријског модела, а то су почеци и трајање соколства на територији данашње Војводине од 1869. до 1945. године.

У *дискусији* се даје критика истраженог и интерпретација историјских чињеница у објашњењу соколства као покрета у Војводини.

Кључне речи: соколи, соколско друштво, жупа

УВОД

После укидања Баховог апсолутизма, када су велика превирања на политичком, економском и друштвеном пољу захватила све земље Хабзбуршке монархије, настаје у Чешкој 1862. године национално-ослободилачки покрет и теловежбовна организација. Економски најјача, политички најорганизованија и национално најсвеснија, Чешка даје пример осталим словенским земљама за национално ослобођење. Словенски народи нису били у могућности да организују војне формације те су због тога користили једино дозвољене форме притиска: формирање националних гимнастичких друштава.¹

Соколство је представљало народну-васпитну организацију, коју је његов оснивач др Мирослав Тирш, наменио свом народу. То је био оригинални систем гимнастике који се у Чешкој појављује пола века после појаве главних буржоаских система гимнастике у Европи. Основан ради борбе словенских народа против германизације, за ослобођење и национално уједињење, Соколство се проширило по свим словенским земљама одмах након оснивања 1862. године, осим у царској Русији.² Обзиром на многољудност и пространство Русије, може се закључити да соколство у Русији никада није дошло до јачег замаха³. По Тиршовом учењу, Соколство је предвиђено за све слојеве друштва, оно означава телесно и морално васпитање читавог народа, „...његово васпитање до снаге, јунаштва, племенитости и веће отпорности, па ради тога мора тежити за тим, да коначно сав народ уђе у соколски круг”.⁴

Оснивачи Сокола, првог чешког гимнастичког друштва у Прагу, били су др Мирослав Тирш, професор естетике на чешкој политехници у Прагу и Јиндрих Фигнер, богати и угледни трговац. Тирш је друштву дао идеју, организовао га и учинио способним за живот а Фигнер све своје богатство, саградивши му предивну соколану.

Професор Емануел Тонер је на једној од првих скупштина Чешког гимнастичког друштва предложио да се друштво назове „Соко”, што је прихваћено. Наиме, шездесетих година XIX века, у жеку основања

---

¹ Б. Протић Гава, „Почеци и развој спортске гимнастике на територији данашње Војводине од 1991. године” (докторска дисертација, Факултет спорта и физичког васпитања, 2005), 33.

² *Енциклопедија физичке културе*, (Загреб: Југословенски лексикографски завод, 1977), 2 П-Ж, 278.

³ Јевђа А. Јевђевић, *Споменица Крагујевачких сокола 1907-2007*, (Крагујевац: Соколско друштво Крагујевац, 2008.), 16.

⁴ Енгелберт Гангл, „Словенска земља-дом Соколства”. *Свесловенско соколство*. Београд: Савез Сокола Краљевине Југославије), (1930): 6.

гимнастичког друштва у Прагу, још увек су биле популарне српске народне песме, које је скупио Вук Стефановић Караџић. Позната је чињеница да су српске народне песме у оно време превођене на готово све језике и да је читава литерална Европа била задивљена нашом народном песмом. Поменути професор Тонер био је један од заљубљеника у нашу народну поезију, радо је читао и преводио на Чешки. Уочио је да је птицу соко у народној песми, српски народ узео као оличење јунаштва, хитрине, лепоте и смелости. Када гуслар опева звонки глас јунаков, он га пореди са „кликтањем сокола”; мајка Југовића има „девет синова, девет соколова”; Бошко Југовић на Косову разгони „Турке на буљукe, као птица соко голубове”; а када се Бановић Страхиња обуче, „окити се један српски соко”.⁵

„...Необичном оштроумношћу др Тирша и његових сарадника, чешких филолога, израђена је врло добра гимнастичка терминологија помоћу које се може свака гимнастичка вежба тачно израдити и описати. Стручним делом др Тирша „Zaklady telocviku” (основи гимнастике) био је ударен темељ самосталном гимнастичком систему-соколском систему...”⁶

Словенски теловежбовни покрет који се од 1862. године развијао у свим словенским земљама, осим у царској Русији (где су до Првог светског рата формирана само поједина друштва и где није дошло до организовања Савеза), представљао је уствари одбрану словенског народа против однарођивања и борбу за политичка, културна и економска права у Аустро-Угарској. Тако је и војвођанско соколство у раздобљу до 1918. године имало изразито народноодбрамбено значење и карактер буђења националне свести и борбе за народна права.

Најважнији елементи Тиршовог система били су јединствена терминологија стројевих вежби, вежбе обликовања и вежбе на справама. Овај систем добио је дефинитивни назив Соколски систем.

Све до 1871. године нова организација пробија себи пут. Оснивају се нова друштва у другим местима, проширују се теловежба и на жене. Исте године Мирослав Тирш издаје лист „Соко” и у њему први уводник, чланак „Наш задатак, смер и циљ”, као и своје капитално дело „Темељи теловежбе”.

Прво такмичење соколских вежбача Мирослав Тирш је организовао 1873. године са 54 такмичара. У Прагу је 1882. године одржан Први свесоколски слет који је организовао и водио сам Мирослав Тирш. Слет је био манифестација снаге и вредности Соколства, на којем је учествовало

---

⁵ Анте Брозовић, *Историја соколства* (Београд: Савез Сокола Краљевине Југославије, 1930), 10.

⁶ Исто, 9.

1600 чланова из 76 чешких соколских друштава. Овај слет имао је изванредан значај у историји соколства јер представљао прву практичну потврду вредности новоствореног система. Соколска друштва из Словеније и Хрватске, која су већ била формирана, присуствовала су овом слету. Тиршов систем захватио је и друге земље.

Соколски систем теловежбе др Мирослава Тирша садржао је све вежбе подељене на четири групе. У првој су групи биле вежбе без справа и без помоћи сувежбача. То су биле просте вежбе у које је Тирш убројао ходање и трчање. У другу групу су класификоване вежбе које се изводе помоћу справа, било да су то вежбе са справама или на справама. Вежбало се тако да су се справе или бацале или дизале (кугла, копље, диск, кладиво...). Вежбе на справама су биле: разбој, вратило, кругови, коњ, козлић, лестве, греда, дуги конопац, разне справе за пењање, затим бицикл, санке, клизаљке, скије, весло и чамац, даска за скокове у воду и све друге теловежбовне справе. У трећој групи су биле вежбе без или на справама. У четвртој су биле борилачке вежбе без или са справама. Без справа су биле рвање, бокс и нешто слично. Са справама су биле борбе полицом, мачем, флоретом, ножем или пушком, сабљом, бодежом. У све ове групе или у неке од њих, спадају и плесови, разноликости и игре, и то све игре без разлике.

Соколски систем теловежбе садржао је, дакле, све вежбе и све гране, давао је најбогатији избор и дозвољавао потпуну равнотежу. Међутим, на појаву спорта у Соколству се гледало конзервативно. Такође, вежбало се углавном на справама, у затвореном простору, што је остало као последица протекле политике прогона Сокола. Власти су им тада забрањивале свако јавно окупљање и вежбање, тако да су радили у затвореном простору. На тај начин су се удаљили од основне идеје, од свестраног и разноврсног рада на свежем ваздуху.

„Јужни сокол” је основан 1863. године у Словенији, да би потом 1867. године био основан „Пољски соко” у Галицији. У Хрватској се прва соколска организација јавља 1874. године а у последњој деценији XX века почиње његово организовање и у Београду, тј. Србији. Прва соколска организација у Војводини, „Српски соко”, основана је 19. јануара 1904. године у Сремских Карловцима, из којег је 1906. године, настала Сремска соколска жупа. Међути први соколски кораци и иницијатива у Војводини, за покретањем соколства, начињени су још 1869. године на Четвртој скупштини у Кикинди, када је као гост присуствовао изасланик чешких сокола Валерије Хибшман, који се лично залагао да се слична друштва отварају у српским земљама.

Након Првог Светског рата на сабору у Новом Сада основан је 1919. године „Југословенски соколски савез” у који су ступили српски, словеначки и хрватски савези. Године 1929., ступио је на снагу „Закон о оснивању

Сокола Краљевине Југославије” у којем су уједињене све соколске организације у Југославији.

Чешкословачко, пољско, руско и југословенско соколство уједињено је у „Савезу Словенско Соколство” које је основано у Варшави 1925. године.

Соколство и соколска теловежба требало је да сачувају словенским народима крепку снагу и здравље, жив дух и племенито родољубље, да створе окосницу читаве војске народних бораца на свим пољима људске делатности, у свим слојевима друштва и да те борце спреме за будућност самостални и слободни живот Словена, у слободним словенским државама.

Соколство није имало за циљ да само телесно одгаја своје чланове. Соколство је било шири појам од телесне вежбе и од телесног развоја. Оно је желело свестрани и потпуни развој појединаца а самим тим и читавог народа. Соколство је подразумевало телесно, морално, душевно оплемењивање које је било складно и до највишег степена доведено.

МЕТОД

У раду је коришћен *Историјски метод*, као примарни метод у трагању за историјским изворима у другој половини IX века и првој половини XX века.

Предмет истраживања у овом раду у најширем смислу, су почеци, настанак и развој соколског покрета на територији данашње Војводине у временском раздобљу од 76 година, тј. од 1869. до 1945. године, односно појава и развој, организација, систем и методика телесног вежбања у овом покрету. Обзиром на природу истраживања, у раду су коришћени примарни и секундарни извори, односно, доступни архивски материјали, као и доступна документација појединих спортских друштава и организација, те соколских друштава у којима се неговала соколска идеологија.

Циљ истраживања је:

- Да се релевантним, а примарним историјским изворима утврди почетак оснивања соколског покрета у Војводини, као и околности у којима је настао и развијао се до 1945. године;
- Да се утврди развој основаних друштава и њихов утицај на укупан развој соколства у Војводини, у периоду од 1869. до 1945. године;

- Да се утврди развој соколских друштава по местима где су оснивана у оквиру различитих словенских етничких група (Српски соко, Хрватски соко, Словачки соко и Руски соко).

На тај начин овај рад је изванредан допринос проучавању историје физичке културе ове регије Србије тј. Војводине.

Хипотезе истраживања су:

- Соколство у Војводини настало је као резултат развоја соколског покрета словенских народа. Било је пансловенски оријентисано и искључивало сваку националну, верску и класну подвојеност, а што је у основи опредељивало соколство словенских народа;
- Соколство у Војводини, од 1869. до 1945. године, следило је пут развоја југословенског соколства либералног карактера;
- Соколски покрет у Војводини, од 1869. до 1945. године, са променљивом доследношћу је (не)подржан у материјалном и моралном погледу од стране надлежних државних и просветних органа, што је допринело, најпре слабијем статусу, а касније и бољем статусу соколства у овој регији;
- Соколски покрет у Војводини оставио је трајне утицаје на развој физичке културе уопште, а посебно на појаву и развој појединих спортских дисциплина;
- Соколски покрет је имао значајан утицај на развој школског физичког васпитања у Војводини, нарочито у периоду од 1918. до 1941. године.

РЕЗУЛТАТИ

На основу резултата добијених у оквиру овога истраживања могу се изнети следећи закључци:

Истраживање почетка и развоја соколског покрета, на територији данашње Војводине, од 1869. до 1945. године, у најширем смислу су почеци, настанак и развој соколског покрета на територији данашње Војводине, од 1869. до 1945. године, односно појава и развој, организација, систем и методика телесног вежбања у овом покрету. Установљено је, да је основну оријентацију у истраживању чинило трагање за почецима соколског покрета, односно његовог настанка и оснивања. На основу опсежног прегледа досадашњих истраживања, те конструисаног теоријског модела

истраживања, изведени су следећи основни циљеви истраживања: утврђен је почетак настанка и оснивања соколског покрета, на територији данашње Војводине, од 1869 до 1945. године, као и околности у којима је настајао и развијао се; дошло се и до закључка развоја соколског покрета, у оквиру самосталних соколских организација, од 1869 до 1945. године.

На основу постављених основних циљева, проистекли су и посебни циљеви на основу којих је закључено: Утврђени су историјски, друштвено-политички и културни, као и материјални услови, у којима је настајао и развијао се соколски покрет; утврђен је развој основаних соколских друштава у Војводини, у периоду, од 1869 до 1945. године; утврђен је развој соколских друштава по местима где су основана, у оквиру различитих словенских група (Српски соко, Хрватски соко, Руски соко и Словачки соко).⁷

Након проучених и систематизованих података, о почецима и развоју соколског покрета на територији данашње Војводине, од 1869. до 1945. године, те након критичког осврта на изворе истраживања, приступило се презентацији утврђених резултата истраживања. На основу предмета и циљева истраживања, добијени резултати сумирани су у складу са постављеним хипотезама, а констатовано је следеће: Да је соколство у Војводини настало као резултат развоја соколског покрета словенских народа; да је пансловенски оријентисано и искључивало сваку националну, верску и класну подвојеност, а што је у основи опредељивало соколство словенских народа, односно, да се хипотеза (X_1) прихвата; да је соколство у Војводини, од 1869. до 1945. године, делимично следило пут развоја југословенског соколства либералног карактера. Прва основана соколска друштва, као и сам соколски покрет, на почетку су имали пут развоја националног идентитета, и то од појаве 1869. године, па све до 1919. године. Од 1919. године оно (соколство) губи национални идентитет и поприма идеју југословенства, односно, да се хипотеза (X_2) делимично прихвата; да је соколски покрет у Војводини, од 1869. до 1945. године, са променљивом доследношћу (не) подржан, у материјалном и моралном погледу од стране надлежних државних и просветних органа, што је допринело, најпре слабијем статусу, а касније и бољем статусу соколства у овој регији, односно, да се хипотеза (X_3) прихвата; да је соколски покрет у Војводини оставио трајни утицај на развој физичке културе уопште, а посебно на појаву и развој појединих спортских дисциплина, односно, да се хипотеза (X_4) прихвата; да је соколски покрет имао значајан утицај на развој школског физичког васпитања у Војводини, нарочито у периоду од 1918. до 1941. године, односно, да се хипотеза (X_5) прихвата.

---

⁷ В. Шешум, „Соколски покрет Војводине од 1869 до 1945. године“ (докторска дисертација, Универзитет у Новом Саду, Факултет спорта и физичког васпитања, 2014), 246.

Општи закључак истраживања, огледа се у идентификацији почетака и настанка соколског покрета на територији данашње Војводине, као и идентификацији најзначајнијих центара развоја соколског покрета, као првом кораку, ка утврђивању хронологије важнијих догађаја везаних за соколски покрет у Војводини, од 1869. до 1945. године. Тиме се, по први пут код нас, шире осветљава феномен настанка и развоја соколског покрета у Војводини. Од откривања „стидљивих“ захтева за оснивање „соколских друштава“ под другим именима, те до оснивања Соколских организација, уткана је основна теоретска вредност овог рада.

Већина досадашњих истраживања почетака и развоја соколског покрета, кроз најчешће разне монографске студије соколских друштава, биле су фокусиране најчешће на појединачна соколска друштва и временски су релативно ограничена.

Практична значајност рада, односно истраживања у целини, састоји се у томе да представља својеврсан путоказ будућим истраживачима на пољу историје физичке културе.

Закључак и чињеница да је соколски покрет у Војводини, у једном периоду свога развоја, држао корак са светским соколским покретом, а по усвојеним идејама и организованошћу био је испред свих некадашњих република и покрајина у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији, говори нам да је на подручју Војводине, пре више од једног века, схваћена важност соколског покрета, пре свега као феномена здравља, а потом као феномена очувања културе и цивилизацијског нивоа словенских народа.

ДИСКУСИЈА

Један од циљева овог рада је да се сублимира историјска грађа и представи широј стручној јавности као део историје физичке културе у Србији, област Војводине. У томе се на крају и успело.

Соколство се у Војводини није могло развијати исти као у другим земљама бивше монархије. Први покушаји оснивања соколских друштава у Војводини, повезаних са општим покретом словенских земаља у Аустро-Угарској, сежу до средине XIX века. Срби у Војводини нису смели да се називају Соколима јер је Соко у то време био синоним за револуционара. Мађарске власти су се свесрдно трудиле да свеки покушај оснивања соколских друштава енергично угуше, те су се соколска друштва крила иза других назива (јачачко, ватрогасачко, гимнастичко и слично). Године 1913. власти су друштву у Кикинди одобриле назив Соко, па су после тога тај

назив преузела и друштва у великом Великом Бечкереку (данас Зрењанину), Новом Саду, Новом Бечеју, Сентомачу (данас Србобрану) и чак у Будимпешти, Панчеву, Новом Милешеву и Сомбору, али она нису била међусобно организацијски повезана.

Прва соколска друштва у Војводини почињу да се оснивају у Срему. Повод за оснивање првог била је омладинска Скупштина одржана у Сремским Карловцима 1903.⁸ године. После одржане Скупштине остало је по речима др Лазе Поповића, потреба младих за оснивање каквог мачевалачког, ногометног или сличног друштва. Ову идеју посебно је подржао и помогао један Чех по имену Јосиф Краус, који је у то време био у Сремским Карловцима и лечио се код др Лазе Поповића.⁹

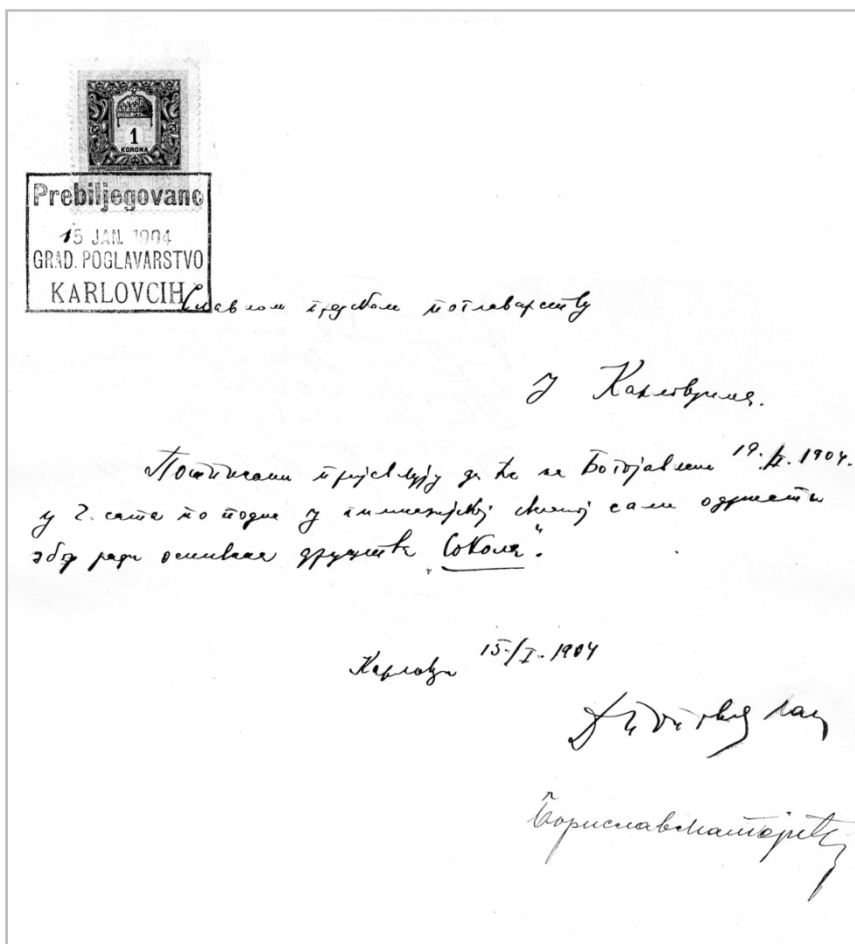

Слика 1: Прво Соколско друштво код срба,
„Српски соко” Сремски Карловци, 1904. године.¹⁰

⁸ Жарко Димић, *Споменица Карловачког сокола 1904-2014*. (Нови Сад: Мало историјско друштво Нови Сад, 2014), 27.

⁹ З. Савић, „Соколски покрет у Србији од 1903 до 1945. године” (докторска дисертација, Универзитет у Нишу, Факултет физичке културе, 2004), 35.

¹⁰ Архив Српске академије наука и уметности, 1904, Сремски Карловци.

Слика 2: Допис Карловачком Магистрату, стр. 2, од 15. јануара 1904. године др Лазе Поповића којим их обавештава о одржавању Збора за оснивање друштва „Сокола“ у Сремским Карловцима.¹¹

Јосиф Краус, који је на захтев др Лазе Поповића, од свога брата добио из Чешке соколска правила и проследио их др Лази Поповићу. На иницијативу др Лазе Поповића, основан је Српски Соко 1904. године у Сремским Карловцима, седишту Патријаршије и родољубивих, имућнијих занатлија и трговаца.

¹¹ Исто, 1904-1905./201 I.

Бачка соколска жупа образована је у Новом Саду и обухватала је читаву Бачку. Жупа је добила назив „Соколска жупа Нови Сад” према Закону о Соколима Краљевине Југославије (од 5. децембра 1929. године). Овај назив задржао се до 1941. године Живко Бајазет био је први старешина кратко време до 1921. године када је старешина постао др Игњат Павлас и био све до 1941. године. За првог начелника Жупе изабран је Јован Тотовић, а од 1920. године то је био Милан Тодоровић. Приликом формирања ове Жупе постојало је 12 соколских друштава. До 1941. године, број друштава је нарастао до 59. Жупски слетови били су врло важне активности. Слет нараштајаца у Суботици одржан је 1922. године, а покрајински слет, такође у Суботици, био је 1936. године. Изабрани чланови Жупе узимали су учешћа у свим покрајинским и свесоколским слетовима у Београду, Љубљани, Прагу и Софији.

Жупа Нови Сад била је врло велика. Подаци говоре да је у Жупи било 58 друштава и 29 сеоских чета. До 1914. године радила су следећа друштва, која су била активна до 1914. године: Сремски Карловци (1904) са 780 чланова; Нови Сад (1905) са 1577 чланова; Ада (1913) са 203 члана; Мол (1913) са 203 члана; Петроварадин (1913) са 638 чланова; Стари Бечеј (1913) са 1386 чланова, те Стари Футог (1907) са 216 чланова и Србобран (1910) са 613 чланова.

После 1919. године настала су сва остала друштва: Тител, Товаришево, Суботица, Сомбор, Жабал, Врбас, Бачка Паланка. У 1920. години оснивају се соколска организација у Чуругу, Сенти, Бачком Градишту и Бачком Петровцу. Сва остала соколска друштва настала су у периоду 1920-1935. године. Најстарије сеоске чете у Бачкој, које су настале после 1925. године: Дeroње (1926), Светозар Милетић (1931), Сонта (1930) и Степановићево (1930).

Соколска друштва нису могла у то време да се јавно удружују и организују, јер би их власти распустиле. Због тога су била препуштена сама себи. Без моралне и материјалне подршке нису могла да се развијају и да делују као јака организација, а приближавао се Први светски рат. У то време се кикиндски Српски Соко одважио да на Видовдан 1914. године одржи слет сви соколских друштава у Банату. Резултат тог слета био је хапшење соколских старешина и распуштање соколских друштава.

На Видовданском соколском сабору који је одржан 1919. године у Новом Сада соколство је оживело јаче и снажније.¹² После рата Соколство је у Банату бројчано ојачало. Банатска Соколска жупа основана је у Великом Бечкереку 1920. године, обједињавала је 25 друштава, да би се 1927. године

---

¹² Душан Цветковић, Соколи и соколски слетови 1862-1941. (Београд: Књигопром, 1999), 44.

њихов број смањило на 17. Овако велики број соколских друштава није значајно и да су сва била подједнако јака и успешна. Због недостатка техничких услова, домова, а пре свега соколских прегалаца, већина друштава није била активна.

Банатска жупа делила се у три округа: Велики Бечкерек, Велику Кикинду и Вршац. Само једно друштво је у ово време имало соколски дом, док су остала своје активности обављали у школама, читаоницама, гостионицама и приватним просторијама. Многа друштва су имала позоришна оделења, оркестре, хорове или тамбурашке зборове.

У свом великом деловању које је обухватало физичко, морално и социјално васпитање, соколство је продирало у све слојеве народног живота. Соколство је нарочиту пажњу посвећивало деци и омладини, полазећи са становишта да само здрав организам стиче вредност у животној борби и даје јемство за бољи развој народа. Соколство је својим програмима обухватало развој деце и омладине у свим порамма живота, трудећи се да им још у раној младости усади семе соколске идеологије, односно смисао за све оно што је лепо, добро и племенито. Водило се рачуна о њиховом васпитању о информисању и усађивању правих истина о животу, отаџбини о друштву, о словенству и о човечанству. Нат тај начин, соколство је спремало будуће свесне грађане.

Соколство је очекивало али и добијало највећу подршку и помоћ школа. Учитељи и професори су својим ауторитетом придобијали омладину за улазак у соколске организације у којима се водило рачуна о хармонијском васпитању тела и душе.

Соколска организација имала је велики значај у погледу појаве и почетака такмичења у спортској гимнастици. Такође, одиграла је врло значајну улогу у васпитању такмичарског духа код омладине, која је својим јавним наступима на свеколиким слетовима, јавним часовима, академијама демонстрирала сву лепоту свога духа физичког здравља и способности.

Прве значајне резултате соколи гимнастичари из тадашње Југославије су остварили на међународним такмичењима у спортској гимнастици и донели прегршт медаља. Соколи Војводине, дали су значајан допринос тим догађајима. Соколи Војводине, у оквиру Соколског савеза Југославије били су једна од првих спортских организација у Југославији који су били чланица неког међународног савеза али и једна од првих чланица ФИГ-е од 1907. године.

У раздобљу од 1929 до 1941. године Шестојануарском диктатуром краља Александра (1929) почела је нова фаза развоја Југословенског а самим тим и Војвођанског соколства, која је гледајући на организацију у целини

трајала све до 1941. године. У овом периоду знатно је ослабило телесно вежбање без обзира што је растао број чланства свих категорија, због помањкања и квалитетног назадовања теловежбе, која је према старим провереним соколским начелима једина морала повезивати чланство и друштва, све више је слабила унутрашњост саме организације.

Дакле, Соколска организација је имала двојаку велику улогу и то: значај на појаву и почетке такмичења у спортској гимнастици. Можемо закључити да је улога ове организације било од превасходног значаја за почетке гимнастичких такмичења на територији данашње Војводине.

После Другог Светског рата рад соколских друштава је замро, био је забрањен. Од 1946. године, формира се ДФВР „Партизан“ у којима су постојале и гимнастичке секције, али рад соколских друштава у правом, некадашњем смислу постојања и деловања више није егзистирао.

ЛИТЕРАТУРА

1. Архив Српске академије наука и уметности Сремски Карловци, 1904-1905./201 I. Писмо др Лазе Поповића Магистрату Карловачком од 15.01.1904. године.
2. Брозовић, Анте, *Историја соколства*. Београд: Савез Сокола Краљевине Југославије, 1930.
3. Енгелберт, Гангл, *Словенска земља-дом Соколства*. Београд: Савез Сокола Краљевине Југославије, (1930): 5.
4. Димић, Жарко, *„Споменица Карловачког сокола 1904-2014.“*. Нови Сад: Мало историјско друштво Нови Сад, 2014.
5. Звездан, Савић, *„Соколски покрет у Србији од 1903 до 1945. године“*. Докторска дисертација, Универзитет у Нишу, Факултет физичке културе, (2004).
6. *Енциклопедија физичке културе*, Загреб: Југословенски лексикографски завод, 1977, Том 2 П-Ж, 278.
7. Јевђевић, Јевђа А., *Споменица Крагујевачких сокола 1907-2007*, Крагујевац: Соколско друштво Крагујевац, 2008.
8. Протић-Гава, Бранка, *„Почеци и развој спортске гимнастике на територији данашње Војводине до 1991. године“*. Докторска дисертација, Универзитет у Београду, Факултет спорта и физичког васпитања, 2005.
9. Цветковић, Душан, *„Соколи и соколски слетови 1862-1941“*. Београд: Књигопром, 1999, 44.
10. Шешум, Велимир, *„Соколски покрет Војводине од 1869 до 1945. године“*. Докторска дисертација, Универзитет у Новом Саду, Факултет спорта и физичког васпитања, 2014.

SOKOL MOVEMENT IN VOJVODINA FROM 1869 TO 1945

SUMMARY

The basic concepts within the Sokol Movement are discussed in the introductory part, in order for the researched concepts and events to be presented more adequately so as to further avoid certain ambiguities and imprecision that characterized the Sokol Movement in Vojvodina from 1869 to 1945. Then, the historical problems of Sokol movement in Vojvodina, which was first part of the Austro-Hungarian Empire from 1869 to 1918, then part of Serbia, the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes from 1918 to 1929 and, finally, the Kingdom of Yugoslavia from 1929 to 1945, were studied and then presented.

The research topic presented in this paper is the research of the organizational forms of the Sokol Movement around parishes and communities in Vojvodina in the period from 1869 to 1945 with all its characteristics (concept, work organization of the Sokol communities and parishes, the system of physical exercises and methodology of physical training, competitions, public performances, events and matches), as an integral part of the history of physical education in Serbia. *The aim of the research* would therefore be that this sublimed historical material be presented to a wider professional public as part of the history of physical education in Serbia, in the area of Vojvodina. *The Historical method* was used in the paper.

The results of the work are presented in the form of final considerations or statements where all the obtained results are compiled according to the components of the applied theoretical model and these are the beginnings and duration of the Sokol Movement on the territory of Vojvodina from 1869 to 1945.

The critique of the researched materijal and the interpretation of the historical facts are given within the discussion segment in order to explain the „Sokolism” as a movement in Vojvodina.

Key words: falcons (Sokols), falcon (sokol) community, parish

---

СОКОЛЬСКОЕ ДВИЖЕНИЕ В ВОЕВОДИНЕ с 1869 по 1945 год

РЕЗЮМЕ

В предисловии освещены основные понятия о сокольстве для адекватной презентации исследуемых понятий и событий, чтобы избежать определённых неясностей и событий, которые характеризовали сокольское движение в Воеводине с 1869 по 1945 год. Позже, была изучена историческая проблематика сокольского движения в Воеводине, а затем и представлена сначала, как заслуга Австро - Венгрии с 1869 по 1918 год, затем, как Сербии,

Княжества СХС с 1918 по 1929 и в конце концов - Королевства Югославии с 1929 по 1945 г.

Предметом исследования в этой работе, послужило изучение организационных форм сокольского движения по районным обществам в Воеводине в периоде с 1869 по 1945 год, со всеми своими характеристиками (концепция работы, организация сокольских обществ в районах, система физических упражнений и их методика, соревнования, публичные выступления, мероприятия и матчи), как составной частью физической культуры в Сербии. Целью исследования является предоставление исторического материала широкой публике и специалистам, как неотъемлимой части истории физической культуры Сербии, в крае Воеводина. В работе исследования использована историческая литература по физической культуре (документация, факты).

В результатах работы представлены формы заключительных исследований или констатаций. Все полученные результаты объединены по компонентам применяемой теоретической модели, а это начало и продолжение сокольства на территории сегодняшней Воеводины с 1869 по 1945 год.

В дискуссии дается критика исследуемого и интерпретация *исторических данных* в объяснении сокольства, как движения в Воеводине.

Ключевые слова: сокол, сокольское общество, район(жупания)
